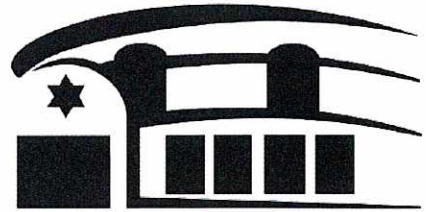

BRS AFTERNOON KOLLEL

Sponsored by Frohlich Financial Group, LLC

SURVEY OF SHAS SUGYAS

עשה דוחה לא תעשה: WEEK #1

RABBI EFREM GOLDBERG

פרשת וירא תשע"ט

THIS WEEK'S LEARNING IS SPONSORED BY

YOILY AND RECHI WEISS

FOR A REFUAH SHELEIMA FOR

YOEL AHARON BEN DEVORA

*TO SPONSOR A WEEK OF LEARNING, EMAIL RABBI SHABT'AI AT RSS@BRSONLINE.ORG

The Dr. Yitzchak Belizon z"l
BEIS MEDRASH OF BRS
בית מדרש יצחק יעקב בליזון של ק"ק בוקה רטון

התכלת - פרק רביעי מנחות

מ.

עין משפט
די מצוה

די א מיי פ"ג מהלכות
עלית הלכו ו' ספס
פסין ט' עשרים א"ח ט'
ט ספס' ו'

הנחות ז"ב

[ח] ולשמן: [ג] מלואים
הוא דלמפר: [ג] עליון
דלף דתקין: [ז] פשיטת:
[ט] ולשמן שני פירס
דקלי: [י] ממחיה:
הדללס כ"ה י"ח ג' וישן
א' פס' ל"ח ל"ל
והי"ח: [ט] פסין ק"ג של
פססין נמי פטו:

רבינו גי'ושם

פ"דן של פשיטת
בציצית בית שמואל
פורטין: לפי סתמלה
כבר הוא ודאי כ"ה
מחייבין:
הדמנא שריה ומשריה
נקט לשון פטור דחוב
דכל בני שיש לו ד'
כנסים חייב בציצית:
א"ר אליעזר ב"ר צדוק
הא"ר בית שמואל פורטין
הדלל כל המטיל תכלת
למטו בירושלים אינו
אלא מן המתמיהין:
ואב"ד שהמטיל עליו מן
אום אתר שאין יודעין
המטיל תכלת:
א"ר אבהו א"ר אבהו
כעציה למה אסרה
הכסין לפי שאין
בקי"אין: מפני מן אדם
שיאין בקי"אין בהלכות
ציצית ולא יודע דמי
להני אב"ד בירושלים
פסוס דהיה רוב עם ולא
בקי"א לישנא אחרינא
אב"ד מחייב ביה תכלת
כל המטיל אינו אלא מן
המתמיהין שמתמיה עליו
בני אדם מפני מה הניח
הוא אלא חייב בציצית:
אמר ר' יוחנן א"ר אבהו
החיל ובי"ח מחייבין
למה אסרה הכסין
והולשין האשתינן הוא
ע"ד: ולרובי בני עשרה
תכלת לסיטין ולישקין
לשוקא
לכילתא לאתן שאין
בקי"אין וכוונת ביש
דמתמיה ב' חו"י
עשרה פסדין וכוונת מוטוס
הני אסרה: ולדרוש
בפרקא ברישא בבית
הנכנס ודמי לסיטין
תכלת בסדן ולא
ליחמיה: גזירה ולישא
אתר לפרסא קלא אילן
כבר שצבו בקלא אילן
לכילתא תכלת והוא
לא הוי פסדא ודמי
פסוס מלואים חילקין
אסרה: ואב"ד אסרה
פסין כן לא ידעו אתר
קלא אילן אלא כלבן
כלומר אם אינו חסום
תכלת ונעונו כלבן
לימא דשרי: כיון
דאפשר מתן כלומר לו
כיון שפסיל הנקט והוא
שיק מנתן של ציצית
חילקין לא נעונו וצ"ל
של צמר קלא אילן
להחריה דא"ר לכן כלי
צמר אין עיקר מנחה:
אם אתה יכול לקיים
את שניהם עשה דציצית
ולא ולא חלבת ששטו
בגין חבא וצמי לקיים
שניהם ידובל לסיטין

ס"דן בציצית בית שמואל פורטין. פירש בקונטרס ללא דרשין
סמוכין ולא אשתיי כלל כלאים ציצית והא דנקט לן פטור
ומיז ויחן יומר לן פטור והימר משום דלמאן דאסרה תכלת ואיסור
והימר נמי כהא תכלת והי"ח נמי ציצית של צמר שלא פטור וכוונת
פסחן ומילתא דפסיקא נקט דכל ס"דן

מפסחן ואי אפסח ט' גלל כלאים
שעיקר מנחת ציצית תכלת ומכלת עומת
הוא משמע מחוק פירוש הקונטרס
דציצית [ג] כלאים הוא דאסרין וכן
פירש משנעו וכן [כחג] רבינו
יתחק צברי יהודה וקשה דהא אמרין
צברי יעמוט (ד' ט') אפילו מנחן דלא
דרש סמוכין עצמאם ממשנה מורה
דרש וי"ל דליכא פד מנח גזיר (ד' ט'
מ) דמפיק מלאש דעשה דוחה לא
מעשה וזמ' ופשיטת לדרבנא וזמ'
שמאי פבירא ליה דללא מנח וסמרה
לבו כרבי יהודה ללא דריש סמוכין
אלא היכל דמוכס או פוסתה וע"כ
דעשה דוחה לא מעשה לא שרי ציצית
כלאים דהא אפשר לקיים שניהם
ועיקר מנחת תכלת לא יהא אלא צמר
אי נמי לשמשעין קשר [ד] לעלל לא
יעינן אלא מדאשתיי כלאים ציצית

ומיזו לא יחן למימר [ג] לפי מה [ג] פשיטת למעלה גבי קשר העליון
מיזו גם אההוא מנח דגזיר פרי"ח דסמין אגדיליס דמלרשז לא מני
ספיק כדליתא ציציתו ותו דעבדן רב עמרת ספיק ככ"ש דהא
ואפי"ן פשיטת דלפירוש הקונטרס קיס לו ככ"ה כדמריב בגל דוחה
ולפי"ן הקונטרס ז"ל דין הלכה אלא כחנאי דבסמין וכדמפרש ומשום
גזירה וציצית ממשי שרי לטולי עלמא ונרין למוק הא דשרח רבי
יורא לכרעיהו היינו ציצית תכלת ומלאכא נמי (לקמן דף ט') דלמר
לכד קנינא דרענא בקייטא ציצית מה תהא עליה מלניתי מן המוצר
הזך מקפיד ותו קשה לפירוש הקונטרס דפלוגתא דלמורא הוא (ז' א'
ציצית חונת גברא או חונת טליה [ט] ועוד דק"ל [ט] ד' מנ) מונח גברא
דממרבין להעטף ומד"ש נשמע לז"ה דחונת טליה היו לכן
פי"ח ר"ח דמדאורייתא ב"ש נמי חייב מחייב ולא פטרי אלא משום
זכי עומי דמפרש בשמעתין ואפילו מושין נמי פטרי ליה למנח אפי'
למועד תכלת והלכך שייך פטור ועוד מ"ל דלמנח אפי'
הקונט' דב"ש אף נמנין פטרי דסברי לה כרבי דלמר (ג' ט' מ)
התכלת מעכבת הלך והשחא יתחא ה' [ג] דנקט קלא דוחקא ומיזו
מיזו [ג] דהשחא כיון דלא אפשר נמי עשה ללא מעשה:

אב"ד רבי אליעזר רבי צדוק. בקונטרס פי' עני לשונות [ג] ולשון
שני שפי' דקא' אב"ד דפטרי והלא אין פ' רק ממיה ורבי
נמי קאי אב"ש אס' חן ק' למה אסרה ב"ש וזהו כפי' ר"ח שלמעלה
דעומת כד"ש משום גזירה היא אלא לפי הקונט' שלמעלה לא יחן
דמיזו אב"ש והיא יכול לפרש א"כ למה אסרה העולם ועומת דנפשיה
קלמר ולא קיס ליה ככ"ש ועוד פי' דרבי אליעזר אב"ה מהדר דמחייב
ליה והלא נצי ירושלים יתמהו עליו ואמר רבי א"כ למה אסרה דפשיטא
ככ"ש לא קיי"ל ולמה [ג] ממחיה: **והלכה** כדברי ב"ה י"ח
גורסין אי חילת ציצית של צמר ביום מיקרי ביה ופטור וזי שקעה חמה
אי מלכיש ליה חייב ומתקו ר"ח כמו שאמרנו לקמן: **לא** היא אע"כ
דבן. א"ר אבהו דלפני דרבי קיימי דפי"ל (ג' ט' מ) התכלת מעכבת
אח הלך מיזו רבי לאו עטמנא דנפשיה קלמר אלא מהדר אמני
ירושלים דמפרשיט: **כיון** דאפשר בגיטין. לעלל (ד' ט' מ)
דמקיקא דחובי פסחן פורטין בגל צמר היינו צהדי תכלת דמיזו תכלת
[ג] פסחן לן נמי פטור וזמ"ג דאפשר ממיה והאי דפשיטא
ליה טפי דחובי צמר פורטין כשל פסחן היינו משום דכלאו הכי איכא
כלאים אי נמי מדאורייתא (דלחמנא) שרייה ורמנן הוא דגזיר דכיון
דלפסא לקיים שניהם אכל מדאורייתא שרי לעלל ממשם הומר
אלל ציצית ולא משום דהיא והא דמקיקא עליל דפטור היינו
מדאורייתא אי נמי מקיקא לן קיימא הכי:

בית חובי פסחן והלכך אסרה גזירה כלא אילן: ואב"ד אסרה משום קלא אילן וליברקא. כלומר גזירה
לה כבישקא היקך אדם יכול לבודק אם הוא תכלת או קלא אילן ורבי למוכריה ואב"ד לסיטין. א"ר רבי
ליברקא להני אסרה גזירה משום עשייתא נסיון דתכלת. נסיון שפסחין לא תכלת שילוקינה כשם שפס'
וטכילין כבצע לידע אם יהיה לו טראא יפה של תכלת או הוא טעיהה ואתה טעיהה פסולה שלא נצבעה לטוס
ציצית. ופסא יטלו בפרין ואתו אי אפשר לבודק והוי כלאים חילקין אסרה. ואב"ד מפני מה אסרה בסביל
עומת: ולבתבא אדיסקין כלומר יכתבו פסחים ולסדרין לנילה ודעיהה פסולה לציצית ולא אתה לפרוסי בסביל
ואנן אדיסקא ליקום וליסמוך למישרה טפא איכא פסא ולא אתי לריסא אתו למישרה טעיהה אמר רבא **השתא**
חשקן שלטנה על רבינו גי'ושם [ג] א"ל י"ל דין לן דרין לטיל מחין חסר ויהי ר"ח טי'.

פ"דן. [ג] פסחן: ב"ש פורטין. מן הציצית ללא דרשין סמוכין למישרי
כלאים ציצית האי דנקט לן פטור ויחיו ולא נקט לן אופסין וממירין
משום דציצית חונת הוא לגבי ואפילו אינו נובשה ואיסור והימר נמי
כהא תכלת [ג] ויחיו לזכ"ש פטור הוי ליה כלאים שלא נמקו מזהו ושנע
עליהם משום כלאים וזכ"ה דמחייב

[ג] תנו רבנן [ג] ס"דן בציצית ב"ש פורטין וב"ה
מוחייבין * והלכה כדברי ב"ה א"ר אליעזר ב"ר
צדוק והלא כל המטיל תכלת ב' בירושלים
אינו אלא מן המתמיהין אמר רבי א"כ למה
אסרה לפי שאין בקי"אין אמר רבי רב
חנא לרבא ו' ולרובי בני עשרה ונפקי לשוקא
ומפרסמא למוכריתא כל שכן דמתמיהו עילון
ולידרשא בפריקא גזירה משום קלא אילן
ולא היא אלא לבן כיון דאפשר בבגין
לא כדריש לקיש [ג] דאב"ד ריש לקיש כל
מקום שאחיה מוצא עשה ולא תעשה אם
אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו
יבוא עשה וידחה את לא תעשה [ג] וליברקא
אלא גזירה משום טעיהה וליכתבה אדיסקין
אדיסקי ליקום וליסמוך אמר רבא השתא
חבין

ואחיבא בינמות כפרק האשה רבה (ד' ט'): ומשנין דכל דבר
שאמרין לך בית דין שז ולא תעשה מנחת עשה זו שחמורה ואלו
עטס לדברייה אין זה עוקר דבר מן התורה דממילא מיעקר ולא אינה
עקר לה כדריש: ל"א רבי אליעזר אד"ש פליג דלמרי דקיס פטור
אלמנא דאי רמי [ג] ציצית הוה כלאים והלא המטיל כ"י מיקרי הוא
דאיכא אכל אסורא ליכא אמר רבי א"כ ליתא אסורא מפני מה
אסרה ב"ש לפי שאין צי' אדם בקי"אין דכלאים ציצית מומר ואמי
למישרי כלאים שלא נמקו מזהו: והפרכה צ"מ לחיה. דכלאים
ציצית מומר: [ג] שכן דמתמיהו עילון. דלמרי אב"ש הטויס כלא
לזכיס כלאים: גזירה משום קלא אילן. נגע היא שדומה לתכלת
ואי שריה של תכלת נסדקן אחי למירמי צמר נגע בקלא אילן והי
כלאים שלא נמקו מזהו וקפריך מאי איכפת לן אי רמי קלא אילן לא
היא היא קלא אילן אלא לכן עצמא לומר צמר לן [ג] האמרין לעיל
אין לו תכלת והלכך לן ומשני כיון דאפשר גזירה [ג] וליברקא
לן (א) אפשר לתת חובי פסחן לא רמינן לן דלמר נקדין: בדריש
צ"קיש. למנח (ה) [ג] ה"י לן גמור לא מצי [ג] להטילן לטוס ציצית
משום דהי כלאים ציצית הואיל ואפשר [ג] להטילן עומי אכל תכלת
דלמר דאי אפשר בנינו דכל תכלת צמר הוא (ג) רמינן אי לא משום
גזירה דקלא אילן: צ"קייס את שנינו. כגון לן פסחן פטור מקיס (ו)
עשה דציצית [ג] או איתן מוכרי תכלת דלא [ג] ליהו קלא אילן: גזירה
משום שבישה. אי מנרבין לכל הקויס לבדוק אסרות אחי לטוס
הנסיין [ג] בגל היותו ואמרין לקמן (ד' ט' מ): בשמעתין [ג] אפסן
הנסיין מורה פסלה לכל היותה: שבישה. נסיון: וליכתבה אדיסקין.
יכתבו אגרות וישלחו לגולה הלכות עשימה כדמפרש לקמיה ליעול
מלא קליפת צלה בורה וינבע הנסיין בתוך הקליפה: ואדיסקין צ"קייס
[ג] איסמוך. כלומר דהי חשיבה ליה לצינשי הקך אגרות ועברי עליה:
ל"א וליברקא יחוקן רמנן שלא יקח אדם תכלת אלא חסן כן דקרא
דהא אפשר לידבקה כדלקמן (ט) שמיחא גילת ושלגמלת: ה"ג
א"א [ג] מישום שבישה. פעמים שימכרו [ג] לתכלת של נסיון שנלכט
לנסות בו את היותה ואמרין לקמן (ט) עעמה פסולה והאה מילתא
ליכא למיקס צדיקה והוה ליה כלאים שלא נמקו מזהו: וזכתבה הוי
(הא) אדיסקא. [ג] לשלוח פאותן המקומות שזוענין נסין תכלת הוי
ידעין שהעשימה פסולה ומאחר שיהו הנובעין יודעין דבר נסמוך
עליהן והלא יכיל למימר לדרשיה כפרקא לפי שזוענין תכלת הרבה
כנרכין וכפריס שאין זוענין דרשה שלו וגם נמקומות דחוקים:

וליברקא. פי' בקונטרס שתי לשונות לשון אחד לידבק כל
הוא מצי למימר שמה שלא לשמו עב כולה ל"א ועוקר וליברקא כדליתא לקמן דמימי גילתא ושלגמלת ונדקין
ליה לציצית אי תכלת הוא או קלא אילן ומשני משום עשימה שמה ציצית זה ועשה מן האמר טעמא טו זה אי אפשר צדיקה:

מני מורה חין למשני בית ותיבה אמאי דאמר לקמן ומלאכא כ"י ואי כחטובת רישי אמאי קאמר ציצית מה
תהא עליה את וכל קיים במינה י"ל עיקר ציצית של תכלת היא ואיכין כצוה מן הכותבת קיסין וכן הוא דפי'
כמה דלדיקין ק"י ע"ב דאמר כן היה מנחה של רבי יהודה בו אלאכ בו עד דהי חבטין פפנו כנפי כחיתון וזה היה
לום ציצית של מינו למה הוי מתבאין אלא לפי שלא היה להם תכלת דעיקר כצוה ציצית ככך הוה פירש ס"דן בציצית
ב"ש פורטין כדמנן וטוסה וזי עמא דפרשי גזירה משום קלא אילן כ"י וזמא פורטין ולא אסורין לפי שאפי' חסיל
בין סנין פורטין ור"א אב"ש פליגי דהלא כל המטיל כ"י מיתא הוא איכא הא אסורא ליכא וכל כ"י פורטין איכא דביש
קא. ותי"ח: [ט] דמפיקא דחובי צמר פורטין כשל פסחן וזל פסחן:

למה לא נכתב בלוחות הראשונות. ויתכן שהיה בלוחות הראשונות ובשניות כתוב זכור, ומשה פי' לישראל כי שמור נאמר עמו. וזו כוונתם באמת.

ובמדרשו של רבי נחוניא בן הקנה הזכירו עוד סוד גדול בזכור ושמור, ועל הכלל תהיה הזכירה ביום והשמירה בלילה, וזהו מאמר החכמים שאומרים בערב שבת: באי כלה באי כלה, באו ונצא לקראת שבת מלכה כלה, ויקראו לברכת היום קדושא רבא שהוא הקדוש הגדול, ותבין זה. ואמת הוא ג"כ כי מדת זכור רמזו במצות עשה, והוא היוצא ממדת האהבה והוא למדת הרחמים, כי העושה מצות אדוניי אהוב לו ואדוניי מרחם עליו, ומדת שמור במצות לא תעשה, והוא למדת הדין ויוצא ממדת היראה, כי הנשמר מעשות דבר הרע בעיני אדוניי ירא אותו, ולכן מצות עשה גדולה ממצות לא תעשה, כמו שהאבה גדולה מהיראה, כי המקיים ועושה בגופו ובממונו רצון אדוניי הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו, ולכן אמרו דאתי עשה ודחי לא תעשה, ומפני זה יהיה העונש במצות לא תעשה גדול ועושין בו דין כגון מלקות ומיתה, ואין עושין בו דין במצות עשה כלל אלא במורדין, כמו לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו.

וכתב רש"י בפ"י זכור: תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נזדמן לו חלק יפה יהא מזמינו לשבת, וזו ברייתא היא ששנויה במכילתא כך: רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון אומר: זכור את יום השבת לקדשו, תהא זוכרו מאחד בשבת שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מתקיניו לשבת. אבל בלשון יחיד שנויה, ואינה כהלכה, שהרי בגמרא אמרו: תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו, כל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר: ברוך ה' יום יעמס לנו. תניא נמי הכי, בית שמאי אומרים בחד בשביך לשבתיך, וכו"ה אומרים ברוך ה' יום יום

טוב ירושלים

כתוב גם בלוחות הראשונות וגם בשניות "זכור", ומשה פירש לישראל שנאמר אתו "שמור". וזוהי באמת כונת רז"ל.

[כאן ממשיך רבינו לפרש על פי קבלה].

זכור את יום השבת ככל יום ויום, כדי שלא תשכחנה ולא יתחלף לך ביום אחר, וע"י כך תאמין בכל עת בבריאת העולם ובכל עיקרי האמונה.

זכור*. כתב רש"י: תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לו חלק יפה יהא מזמינו לשבת. עכ"ל*. וזוהי ברייתא השנויה במכילתא (כאן) וזה לשונה: רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון אומר, זכור את יום השבת לקדשו, תהא זוכרו מאחד בשבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מתקיניו לשם השבת. עכ"ל.

אבל ברייתא זו היא דעת יחיד. ואין הלכה כמותה, שהרי בגמרא (ביצה טז.) אמרו: תנאי, אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד, מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה, מניח את השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל מדה אחרת היתה בו, כל מעשיו

פני ירושלים

זכור. השאלה היא, מתי נזכור אותו, וכיצד נזכור עכ"ל. כלומר, לדעת רש"י עלינו לזכור אותו תמיד ע"י שנכין מאכלים לשבת מתחילת השבוע.

ולפי זה אתי שפיר, דבמקדש שהשכינה שורה, ועשרה נסים נעשו (אבות ה, ה), ומרוכ ההרגל של האדם בדביקות להשי"ת נקל למצוא מדת האהבה, לכך הזהירה תורה (ויקרא כו, ב) "וממקדשי תיראו", ששם נקל לבעוט, ולסור מדת הפחד מהאדם. ולכן (ובחיים צו, ב): אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש⁵, כי בעיני המקדש, שם גדול התועלת מהיראה לכלי עשות מה שהזהירה תורה, מהתועלת ממה שיעשה האדם מה שצותה תורה. וזה טעם מושכל. ולכך (דברים ו, יג) "את ה' א-להיך תירא ואותו תעבוד", כי במקום העבודה נקל לקנות אהבה, צוה על היראה. ולכך בימי שלמה שהיה התגלות כבוד ה' והבית מלא עשן⁶, והגיעו כל העם לראות השכינה ולבוא למעלת הנבואה, כמו שאמר "וירונו"⁷, היתה אהבה לא יראה. אבל בימי משה היה אהבה ויראה, שבכל עת נעשו באופן נורא⁸. וזה שאמר הכתוב "לא קם נביא וכו' לכל המורא הגדול", ולגבי משה יראה

ד', יב ולכל המורא הגדול אשר עשה משה וכו'.

הרמב"ן פרשת יתרו ביאר טעם דעשה דוחה לא תעשה¹. דאף דלא תעשה חמור², זה במי שעושה מדעת עצמו³ אם כן העושה מעשה וממרה, גדול חטאו ממי שאינו עושה מעשה ואינו מקיים רצון השי"ת. אבל מי שעושה מרצון השי"ת, אם אנו נשקול במאזני צדק מה עדיפא טפי, אם לעבור הלא תעשה או לקיים העשה, על זה אמרין דהעושה מעשה מראה אהבה להמצוה השי"ת, ומי שמונע מעשות לא תעשה הוא בגדר ירא, וגדול מדת האהבה מהיראה אצל השי"ת. לכן עדיפא שתדחה העשה לל"ת, כיון שמה שלובש כלאים בציצית, אין זה מצד המרי, רק מצד ציווי השי"ת ללבוש גדילים. אבל כשעושה נגד רצון השי"ת, ודאי גדול הממרה, ועונשו חמור ממי שמתעצל ואינו עושה מצוה. זה ביאור דבריו⁴.

ובפירוש כור הזהב לרמב"ן ביתרו שם. 5. כלומר, אין מידת האהבה דוחה את מידת היראה באותו מקום מסוים שקיים חשש לעצם מידת היראה, וכו' אין צורך לחזק את מידת האהבה. 6. מלכים-א, ח, י "ויהי בצאת הכהנים מן הקודש והענן מלא את בית ה'." (יא) ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד ה' את בית ה'" (ועיין גם דברי הימים-ב, ז, א-ג). 7. הפסוק (ויקרא ט, כד) "וירא כל העם וירונו" מדבר על חנוכת המשכן, כאשר רבינו מתכוין ומישם לחנוכת בית המקדש. סביר להניח כי בחנוכת בית המקדש השיגו את ההשגה הרוחנית של חנוכת המשכן, באשר חנוכת בית המקדש דחתה אח איסור כרת של אכילה ביום הכיפורים, ואילו חנוכת המשכן לא דחתה את איסור כרת של אי הקרבת קרבן פסח במועדו (עיין ספורנו לבהעלותך ט, ב ד"ה ויעשו בני ישראל את הפסח). אשר למשמעות הראיה והנפילה על פניהם, עיין תורה שלמה כרך כו עמוד 167. 8. למשל, רק "ויהי העם כמתאוננים", והיה זה "רע בעיני ה'".

(לד, יב) 1. פרשת יתרו כ, ח ד"ה זכור את יום השבת לקדשו. ואמת הוא גם כן, מדת "זכור" רמזו כמצות עשה, והוא היוצא ממדת האהבה והיא למדת הרחמים, כי העושה מצות אדוניו אהוב לו ואדוניו מרחם עליו. ומדת "שמור" במצוות לא תעשה, והוא למדת הדין ויוצא ממדת היראה, כי הנשמר מעשות דבר רע בעיני אדוניו ירא אותו. ולכן מצות עשה גדולה ממצות לא תעשה, כמו שהאהבה גדולה מהיראה. כי המקיים ועושה בגופו ובממונו רצון אדוניו, הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו. ולכן אמרו ד'אתי עשה ודחי לא תעשה'. ומפני זה יהיה העונש ממצות לא תעשה גדול, ועושים בו דין כמו מלקות ומיתה, ואין עושים בו דין במצוות עשה כלל. 2. מן העשה, כמבואר בעונשים על ל"ת לעומת העונשים על ביטול עשה. 3. שאין רצונו במעשה הזה לעבוד את ה' כי אם לחטוא כנגדו. 4. ועיין עוד בהרחבה אצל "שיבת ציון" לר' שמואל לנדא בתשובה כ, ובשו"ת "שואל ומשיב" מהדורה קמא (ב, קעד) ומהדורה בתרא (א, צה: ב, כד)

עשרה יוחסין (קידושין עא, א): היודעו — אימתו מוטל על הבריות¹³, ולפי זה נראה לי דבתפילין שכל זמן ש"בין עיניך" יהיו שתיים¹⁴, ואם כן אם התפילה של ראש מונח גם של יד מונח, והוי שם מ"ב. ולכן דרשו (ברכות ו, א על דברים כח, י) "ודאו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" — אלו תפילין של ראש, דהוא שם מ"ב¹⁵ שאימתו מוטל על הבריות מי שיודעו. ובוה יש לפרש הכא "ולכל המורא הגדול וכו'" — זה שם מ"ב שנתגלה למשה, שרמזו בבראשית שבו נברא העולם, כמו שרמזו בכל מ"ב אותיות בהר"ד, כמבואר ברבינו בחיי סוד עמוק¹⁶. לכן בשבת במקום

מילתא זוטרתי⁹. אבל בגדר אהבה של השי"ת קם במלכים — זה שלמה, וזה שכוונו חז"ל: אבל במלכים קם¹⁰. ולכן השי"ת שלם לו ככתוב (שמואל-ב, יב, כד) "וה' אהבו", ונקרא (שם שם פסוק כה) "ירידיה".

¹³אבות

והנה במשה מצאנו שנתגלה לו בשם (שמות ג, יד) "אהיה אשר אהיה", שזה סוד השם מ"ב שתי פעמים כ"א כמנין "אהיה". ורמזו רבינו בהלכות תפילין פרק ד הלכה י"ד, שכן יש היות בפרשיות תפילין של ראש ב"א, וכנודן בשל יד, בסך הכל מ"ב¹¹. וזה סוד התפילין שהראהו למשה¹². ולכן אמרו בפרק

אתורי" (שמות לג, כג), אמר חנא בר בינא א"ר שמעון חסידא, מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין. ¹³ כי שם זה בן מ"ב אותיות, אשר נתגלה למשה בתפילין, תואם את מידתו שהיא מידת המורא, ולכן "אימתו וכו'" ("הקשר" של תפילין היא בשל ראש, וזה פשר המשך דברי רבינו). ¹⁴ מנחות לו, א, כלומר תפילין של ראש מחייבת שגם תפילין של יד נמצאת, כלומר אם "בין עיניך" נמצא הרי גם של יד נמצאת, ממילא יש 2 כפול ²¹ = מ"ב. ¹⁵ כי גם של ראש וגם של יד נמצאות, והתוצאה היא "יראו" דהיינו מידתו של משה רבינו, שהיא "המורא הגדול". ¹⁶ בראשית פרק א פסוק ב (מהדורת שעוועל עמוד כג). ויש לך לדעת כי יש ביריבו קבלה בפסוק זה של בראשית שממנו יוצא שם בן מ"ב המיוחס למידת הדין עד ב"ת של "בהר", אך על ידי צירופים רבים. ואם תאיר עיני הלב תמצא בו המנין של בהר"ד שזכרתי למעלה, והוא רשום בפרשה (ב) של "בראשית" ו"ה" של "ובהר", ישנן מב אותיות. וכן השאר והמשכיל יבין, ויכל להבחין כי אין זה דרך מקרה אבל הוא מופת גמור על הייחוד העולם, כי "בטרם היום יולדו" (= בהר"ד) ולא היה בהר"ד, היה מידת דינו של עולם במקום בהר"ד פועל באין כלי ומוציא כלי למעשהו, וזהו מבואר, (כל"י — כהן

ותוצאה מכך מיד "ויהר אפר" — אותו ביטוי שלדעת הרמב"ם במורה נבוכים מציין חטא עבודה זרה: — "וחבער בס אש ה'" — כלומר, אפילו במידת הרחמים יש אש — "ותאכל בקצה המחנה" — הקצינים והחשובים שביניהם. ⁹ ברכות לג, ב ואמר רב תנינא: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר (דברים י, יב) "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה". אטו יראת שמים מילתא זוטרתי היא, והא"ר תנינא משום רשב"י: אין לו להקב"ה בבית גזויו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר (ישעיה לג, ו) "יראת ה' היא אוצרו". אין, לגבי משה מילתא זוטרתי היא, דאמר ר' חנינא, משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו, דומה עליו ככלי קטן. קטן ואין לו, דומה עליו ככלי גדול. ¹⁰ ראש השנה כא, ב בהסבר (קהלת יב, י) "ביקש קהלת למצוא דברי חסין", שחז"ל דרשו שביקש שלמה להיות כמשה רבינו. ¹¹ חייב אדם למשמש בתפילין כל זמן שהן עליו, שלא יסית דעתו מהן אפילו רגע אחד, שקודשתן גדולה מקדושת הציץ (שם נאמר "והיה על מצחו חמיר", ודרשו חז"ל ביומא ז, ב שלא יסית דעתו ממנו). שהציץ אין בו אלא שם אחד ("קודש לה") ואלו יש בהן אחד ועשרים שם של יו"ד ה"א בשל ראש וכמותם בשל יד. ¹² "והסירתי את כפי וראית את

בלבד אני מזהירך אלא אף בכל דבר שצריך שביתה אני מזהירך כגון כלים (י) 24.
 ד"א ובכל אשר אמרתי אליכם מיום (יא) שנתנו עשרת הדברות עד עכשו 25.
 תשמרו תהיו נוהרים חוזר וכולל כל אזהרותיו 26 דוגמא ארור אשר לא יקים
 וגו' 27, ד"א אזהרה לכל מצות עשה כמו שפרש"י (יב). מכאן אמרו בכל התלמוד
 עשה דוחה לא תעשה שהרי בכלל עשה יש לא תעשה עמו (יג), דתשמרו הוי לא
 תעשה 28. ד"א ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לא קאי הוא אלא תעשה
 דאי קאי הוא אעשה א"כ כל מצות עשה ישנן בכלל לא תעשה כדאמרינן כל
 מקום שנאמר בו השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה (יד) והיכן ימצא עשה לבדו
 בלא לאו (טו). ושם אלהים אחרים סמכו כאן לומר בכל אשר אמרתי אליכם יש
 לכם להזכיר, אבל לא בשם אלהים אחרים 29.

מקורות וציטוטים: 24 בקצרה ברשב"ם, תוה"ש ה, שבת יח., ולק"ט כאן. ועיין במגילת אסתר על השגות
 הרמב"ן תוספת ל"ת ג'. 25 רשב"ם. 26 עיין ברמב"ן כאן ובריב"ש. 27 דברים כו כו. 28 דעת ר' יוחנן
 ר"ה ו. דבכל מקום שנאמר וכו'. 29 אע"ז ולעיל כ ה, ובמכילתא ורמב"ן וספורנו כאן.

ביאורים

דלר"י הברייתא כב"ה וס"ל שביתת כלים
 (וכדברי רבנו). וטרה תמיהת הצד"ל וכ"כ
 בהג' מרדכי פ"א סי' תקנ"ה דערובין
 ובהגהות בגדי ישע תמה עליו. וראה עוד
 בתו"ש כרך ט"ז מלואים סי' טז (עמ' רנא)
 באור דברי רבינו באופן אחר. (יא) ברכינו
 מיוחס הלשון מה שהזהרתי אתכם ביום
 מ"ת. (יב) דברי רש"י מקורם במכילתא.
 והא דאין לוקים על מצות עשה כתב
 הרמב"ן משום דהוי לאו שבכללות שכולל
 כל העשין שבתורה ולאו שבכללות אין
 לוקים עליו. (יג) ראה במלואים סימן ט.
 (יד) תוס' ר"ה ו. ד"ה תשמרו כתבו דאם
 מלת השמר סמוך למצות עשה הרי שמוכן
 המלה גם כן שמירה של עשה, ואם נכתב
 סמוך למצות ל"ת הרי שמוכן המלה גם כן
 ל"ת. ובערובין צו. ד"ה השמר הביאו
 ממנחות דר' יוחנן סבר השמר דעשה נמי
 לאו היא. א"כ נראה שהוכחת רבינו היא
 אליבא דר' יוחנן. ועיין שעה"מ פ"י מתפילין
 ה"א. (טו) חמשה פרושים כתב רבינו
 בכאור פסוק זה. לפי פרושים א, ב, לשון
 אמרתי הכוונה לאזהרה. לפי פרושים ג, ד,
 ה, לשון תשמרו מתפרש לאזהרה.

ועשירים, הגיע שעת הביעור מבערים אותם
 עניים ולא עשירים. ועיין בראב"ד בתו"כ
 שם. ובכ"י יש הוספה שניכר שחסר הוא
 בספרנו ח"ל: עוד מבערים אותם עניים
 ועשירים משהגיע זמן הביעור מבערים אותה
 עניים ולא עשירים. (י) בספר צידה לדרך
 כתב: ואני שמעתי ולא אבין שהרי כ"ש ס"ל
 הכי שאדם מצווה על שביתת כלים אבל
 ב"ה חולקים וס"ל שאין אדם מצווה על
 שביתת כלים והלכה כב"ה. עכ"ד, אמנם בגמ'
 איפליגו אמוראי רב יוסף אמר דשביתת
 כלים אזלא גם כב"ה וכן הוא בשו"ע סי'
 רנ"ב ס"ה שתי הדעות בדברי המחבר
 והרמ"א וכן כ' הראב"ן במסכת שבת סי'
 שלט ומותר לישראל להשאיל כליו לגוי וכו'
 והא דאמר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו
 לרבות שביתת כלים מיירי כשישראל עושה
 מלאכה בכלים. מבואר בדבריו שהאיסור
 הוא משום שביתת כלים (ר"י) ולא משום
 השמעת קול (רבה). ועיין בב"י סי' רמ"ו
 (בד"ה ת"ר בסופו) שיטת הרוקח דאסר
 להשאיל כליו לגוי משום שביתת כלים
 ובכ"י תמה דכב"ש אתי. ובכ"ח האריך
 לישב שיטת הרוקח על פי הסוגיא הנ"ל

כן שוב צנידון דיקדש דאי אפשר לקיים שניהם שפיר ראוי לומר עשה דוחה לא מעשה, ואם כן הדרא קושיא הש"ס לדוכתה, ואם כן על כרחך נריכין לומר דרצא סבירא ליה דגם צדיעצדקעט מסבירא אין עשה דוחה לא מעשה כשאפשר לקיים שניהם, ולא אינטריך קרא לגופיה כלל ושפיר קאתי באם אינו ענין לגלות דאין עשה דוחה לא מעשה שצמקדש בעלמא אף צאי אפשר לקיים שניהם וכמוצן, ורצא שזי דלא סגי ליה בחירונו יתכן לומר דסבירא ליה דמסבירא עשה דוחה לא מעשה צדיעצד אף צאפשר לקיים שניהם, אם כן שוב אין רחיה משצירת עגס דאין עשה דוחה לא מעשה שצמקדש, ועל כן הוצרך לתרץ דיקדש עשה הוא ואין עשה דוחה לא מעשה ועשה.

ה' יוסף
א' ע' י

אמנם היא גופא הסבירא צעי דמדוע רצא סבירא ליה דצאפשר לקיים שניהם

אף צדיעצד מסבירא אין עשה דוחה לא מעשה ורצא שזי סבירא ליה דדוחה, וצמאי קמיפלגי, ונראה לעניית דעמי דהנה צהא דעשה דוחה לא מעשה צזכרוני מוזמן כציר שיש לומר צו טעם ואינני זוכר עוד אם צפ שמעמיו או המצאמיו צעצמי, והוא לפי המצואר צירושלמי (קידושין פ"ג ה"ב ועינין פ"ז ה"ו) והוצא צר"ן צקידושין פרק האומר דר' יוחנן סבירא ליה דהמתנה לעשות דצד ונאנס ולא עשה אז אונסא כמאן דלא עזד, וריש לקיש סבירא ליה דאונסא כמאן דעזד ע"ש, ומצואר צפוסקים דצחייב עצמו שלא לעשות דצד ונאנס ועשה אז לכולי עלמא אונסא כמאן דעבר לא אמרינן, ולפי זה נמצא דלר' יוחנן לענין חיוב קיום אונסא הוא כמאן דלא עזד, ולענין חיוב שלא לעשות אז צעשה צאונס אינו כמאן דעבר, ולפי זה כשיש עשה ולעומתה לא מעשה, הנה אם נפסוק הדין דאין עשה דוחה לא מעשה ואם כן אונס הוא שלא

קעט. יש לומר דהיינו מטעם אי עביד לא מהני. ויש לומר דתליא אם הא דריש לקיש במס' שבת דף קל"ג ע"א דהיא המקור דהאי דינא דכל היכא דאפשר לקיים שניהם לא אמרינן עשה דוחה ל"ת, אם זה מדין תורה או דין דרבנן דאי מדרבנן לא אמרינן אע"מ, והאריך בזה בשדי חמד שם. **קפ.** כן מבואר בספר חתן סופר שער המקנה והקנינים דיני עשה דוחה ל"ת אות נ"ה, וכן מובא בשמו בספר ילקוט הגרשוני כללים אות אונס, וכן חידש בעצמו בספר זכרון שמואל (לר"י מודערן דצ"ל תלמוד החת"ס) עמ"ס גיטין דף ל"ח, ומובא משמו בשו"ת יד חנוך סימן י"ז, ועיין אריכות בזה בהגהות מהרש"ם עמ"ס פסחים דף נ"ט, ועיין גם בשו"ת מחזה אברהם או"ח סימן קכ"ז, ובשו"ת מהר"ש ענגעל ח"ח סימן רנ"ו הביא טעם זה בשם הרבה מפרשים. **קפא.** עיין בש"ך חושן משפט סימן כ"א ס"ק ג', והיינו מטעם זה דלכולי עלמא אמרינן דאונס כמאן לא עביד, וקצת קשה ע"ז ממה שכתב המשנה למלך פי"א מהל' מכירה ה"א בתנאי דאם לא באתי תהא גט ובאה באונס דאינו גט, הא לפי האי כללא למה לא אמרינן דאונס עשאו כאילו לא בא ויל"ע.

9

לקיים המצוה מפאת הלא תעשה הנצב
 לעומתה, עם כל זה לא יחשב קיום
 העשה שהרי אונסא הוא כמאן דלא עזד,
 אבל אם נפסוק הדין דעשה דוחה לא
 תעשה אז לענין הלאו שהוא ציווי שלא
 לעשות הדבר שפיר לא יחשב עבירה כלל,
 כיון שמוכרח לעשות מפני העשה כיון
 שהדין הוא דעשה דוחה לא תעשה אם כן
 אונס הוא צעשייתו ואונסא הוא כמאן דלא
 עזר, ואם כן שפיר ראוי לומר עשה דוחה
 לא תעשה מכח סברא זאת כיון שאם לא
 ידחה יהיה ציטול עשה ואילו כשידחה לא
 תהיה עבירה לאו.

אולם סברא זאת תחנן רק לר' יוחנן
 הנ"ל אבל לר"ל דאונסא כמאן
 דעזד, אם כן גם לענין העשה כיון שרובה
 לקיימה ואך אונס הוא שלא לקיימה מכח
 הלאו אם כן אונסא כמאן דעזד וחשיב
 שפיר קיום עשה, על דרך אומרם ז"ל
 (ברכות דף ו' ע"א וקידושין דף מ' ע"א) תשב לעשות
 מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב
 כאילו עשאה וכו', קפ"ב ואם כן בטלה סברא
 הנ"ל, ואם כן על כרחך לומר דהא
 דעשה דוחה לא תעשה הוא מפני עדיפות

העשה על הלא תעשה ושעשה חציצא לפניו
 יתברך יותר מלאו, וכמו שכתב הרמב"ן קפ"ב
 עה"מ פרשת יתרו וכמוכן, ואם כן יש לנו
 שני מוצגים זהה דעשה דוחה לא תעשה
 לדעת ר' יוחנן הנ"ל אין ראיה מהא
 דעשה דוחה לא תעשה דעשה עדיפא מלא
 תעשה, דיש לומר דלא תעשה עדיפא ועם
 כל זה שפיר עשה דוחה לא תעשה, כיון
 דלא תעשה הוא ציווי צבצ ואל תעשה
 והעשה הוא צקום ועשה, ועל כן מועיל
 האונס לומר שלא עזר על הלא תעשה
 ואינו מועיל לומר שקיים עשה וכמ"ש,
 ואם כן שפיר עשה דוחה לא תעשה משום
 דאי נימא כן ליכא עבירה כלל דהוי ליה
 אונס וכמ"ש, ואם כן היכא דאפשר לקיים
 שניהם דאז שוב לא הוי אונס צעצירת הלא
 תעשה וכמוכן, ואם כן אם יעצור ויעשה
 המצוה על ידי עבירת הלא תעשה שוב
 הלאו בתקפו ועזר על הלאו, ושוב אף
 צדיעצד אין עשה דוחה לא תעשה כיון
 שצאמת לאו חמור מעשה ואין כח צעשה
 לדחוחה רק דמטעם אונס עשה דוחה לא
 תעשה, ואם כן צאפשר לקיים שניהם
 דליכא אונס אם כן גם צדיעצד אין עשה
 דוחה לא תעשה וכמוכן, אבל ריש לקיש

קפ"ב. כבר דרך בזה אם הא דנחשב כאילו עשאה היא בכל המצות או רק בבין אדם למקום,
 ובפשטות הוי סתירה להכלל דאונס כמאן דעביד ל"א, והאריך בזה החתם סופר כמה פעמים
 והיא במס' נדרים דף כ"ז, ובחולין דף פ"ז, ובשו"ת חו"מ סימן א', ובאו"ח סימן נ"ד, וכן כל
 האחרונים דנו בזה, וגם רבינו דן בהאי כללא דאונס כמאן דעביד ולא עביד בספרו אתון דאורייתא
 כלל י"ג, ובספרו בית האוצר כלל כ"ז.

ספג. עיין מה שהקשה על דברי הרמב"ן בשו"ת שואל ומשיב מהדר"ק ח"ב סימן קע"ד.

לו להיבם זכותי אישות צינמתו] הוא לא משום דרמי קמי למלות יבמה יבא עלי דהיינו הביאה, אלא משום דרמיא קמי למלות לקיחה וקנייתה וכל דאיכא זיקה ללקיחה קני לה בע"כ, אבל כשכבר עשה מאמר ונתקיים מלות לקיחה, שוב ליכא זיקה דמטעם מלות ביאה בלבד לא אגידא גבי נתינת אישות ורק מזהו בעלמא איכא עלי ומשוי"ה פרהה זיקת יבמים משעשה בה מאמר ונשאר רק קנין אירוסין ולריכה מסירה לחופה מדעתה.

ג) אכן קשה טובה דלכאורה כ"ז הוא דלא ככל הסוגיא דעלי דמבואר דאי עשה דוחה ל"ת שיצ"כ הו"א דערוכ מתויבמת ואס"ד דקניית היבמה מעכב צמלות יבום מה מועיל הא דעדל"ת ורשאי לבא עלי הא עכ"פ דינא דאין קדושין תופסין בה לא נהצטל ע"י דחייית העשה ל"ת כמשי"ת. וממילא ליתא צתורת יבום [וכה"ג מבואר בתוס' מנחות דמ"ט ע"ב ד"ה ת"ל שהוכיחו דעשה דהשלמה אינו פסול צהקרצן דאי הוה פסול לא שייך צ"י דחיי וצ"פ תמיד נשחט קאמר דעשה דפסח דוחה עשה דהשלמה ע"ש] והנה כתבו בתוס' ד"ט ד"ה וברי איסור מזה ואיסור קדושה דפליגי רע"ק ורצנן, וז"ל בכל דוכתי פשיטא ליה להש"ס דחיי"ל לרע"ק דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין לאו בני חליצה ויבום נינהו כמו חייבי כריתות, הכא ובהערל גבי פלו"ד וכו"ש וצ"י ארבע מיתות ותימא לר"י דאמאי לא אמרין גמי לרע"ק דליתי עשה ולדחי ל"ת עכ"ל בתוס'. והרמב"ן ז"ל תירץ ז"ל וי"ל דלרע"ק גלי רחמנא בעריות וה"ה לחיי"ל דכל דלא מתפסי בהו קדושין מפקעי זיקה עכ"ל והיינו דצממת מחמת שאין קדושין תופסין בה אי אפשר לומר בהו עדל"ת כיון דאין בה קדושין לא מחפים בהו זיקה ואע"פ דבכל הסוגיא דעלי אמרי דאי עדל"ת שיצ"כ היתה מתויבמת מ"מ צת

11

דגלי קרא דאין עריות מתויבמות סבר רע"ק דהוא מה"ע שאין בה הפיסת קדושין וה"ה לחיי"ל לרע"ק דלא שייך להחיר מטעם עדל"ת לפי שאין בה הפיסת קדושין אך הקשה הרמב"ן ז"ל היכא שמעינן דקסבר רע"ק הכי דמקשה מינה להדיא, ותו תמוה דאחרי דצממת מסקינן דאין עדל"ת שיש בה כרת איך אפשר ללמוד מהא דח"כ אחמטעו מיבום דזהו משום דלא תפסי בהו קדושין [ושכ"ה חיי"ל לרע"ק] הלא אפי' אי הוה תפסי קדושין צח"כ לא שייך בהו יבום מטעם דאין עדל"ת שיצ"כ, ואת"ל שזכו סברא פשוטה [בלא ילפותא מח"כ] דכל שאין בה קדושין לא שייך בהו זיקת יבום תקשי כל הסוגיא דעלי דמבואר דאי הוה עדל"ת שיצ"כ היתה מתויבמת לולא קרא דעלי, והנה כעין דברי הרמב"ן ז"ל תירץ הרשב"א ז"ל והריטב"א ז"ל, אלא שהריטב"א ז"ל הוסיף דבתר שנתמטעו ערוה מקרא דלרור והתם כתיב לא תקח ה"ה לכל שינסם בבל תקח דגלי רחמנא צח"כ דלא תפסי בהו קדושי וה"ה לכל דכוותיהו ע"ש ולפ"ז אחי שפיר דנלמד מקרא דעלי שכל שאין בה קדושין לא שייך בה נפילה ליבום, מלבד טעמא דאין בה דין יבום משום דאין עדל"ת שיש בה כרת, אך ילפותא זו לא אשכחן בגמרא, ומה"ע נשאר הרמב"ן ז"ל בקושיא דמנלן דסבר רע"ק הכי דקרא דעלי מלמד שכל שאין בה הפיסת קדושין לא שייכא בדין יבום.

ד) ויתכן לבאר דצממת דבר זה פשוט שמטיקר מלות יבום הוא לקנותה דכתיב ולקחה לו לאשה וכל שאין קדושין תופסין בה לא שייכא למלות יבום ומה שאמרו בגמרא דאי עדל"ת שיצ"כ היתה מתויבמת [לולי קרא דעלי] היינו משום דכל שהותרה לבוא עלי ממילא תפסי בה קדושין, שיסוד הדין דאין קדושין תופסין בחיי"כ הוא מפני שאסורה לו צאיסור כרת אבל בגוונא שמתרת לו שפיר קדושין

הדפסה בראוולוצ' מסך - להדפסה איכותית חתפס ישירות מן התוכה - קהלות יעקב - (יבמות, כתובות) קנייבסקי, יעקב ישראל בן חיים פרוץ עמוד מס: 10 הודפס ע"י אוצר החכ

תופסין זה, ונראה דזה תלוי בדין עדלית
 אם הוא הותרה או דחויי דאי הותרה היתר
 גמור כצד אינה חפלא דחייב ושפיר תפסין
 זה קדושין חבל אי דין עדלית אינו חלא
 דחויי, אכתי מחשבה חפלא דחייב ואין זה
 תפיסת קדושין וכה"ג מצואר בפסחים דפ"ד
 ע"כ דאף על פי דפסח הכא בטומאה נאכל
 מי"מ פסול מקרי ואין זו איסור שבירה עלם
 [למד"ה זו ולא בפסול] ופירש"י ז"ל האי
 פסול הוא שנטעה בפסול דעומאה דחויי
 היא בליצור חלא שכאן גזה"כ לפוטרון זו
 עכ"ל והיינו דאי טומאה הותרה בליצור לא
 הי' מחשב פסול כלל חבל מכיון דעומאה
 דחויי אע"פ דמקריבין אוחו ונאכל מי"מ
 פסול מקרי, והיי' בעדלית אי הותרה אז
 אינה חייב ושפיר תפסין זה קדושין חבל
 אי זה רק דחויי אכתי פסול דחייב איכא
 עלה ואין זה דין קדושין וכן נראה הדברים
 מלד הסברה כמוצן למעיון.

והנה מהא דאר"ל כל מקום שאתה מולא
 עשה ולית אם אתה יכול לקיים שניהם
 מוטב [ולא דחי עשה לית] ואם לאו כו'
 כדאיתא לקמן ד"כ ע"כ ובכמה דוכתי מוכח
 מזה דעדלית אינה חלא דחויי ולא הותרה
 דאי הותרה הי' רשאי לעבור על הלית
 במקום קיום עשה אע"פ שיכול לקיים שניהם
 וכה"ג מצואר ציומא דף ו' ע"כ דאי עומאה
 הותרה בליצור אע"פ שיכול לאהדורי לעשות
 בעברה [מבית אב אחר] עושין בעומאה
 ע"ש והיי' בעדלית מכיון דלריך לאהדורי
 לקיים בעשה בלא דחיית הלחו ומשמע
 כהדיוא בשבח דף קל"ג דהוא מדאורייתא
 דאקרא דבשר אע"פ שיש זו בהרת מקשה
 מר"ל ע"ש מוכח דאין עדלית חלא בתורת
 דחויי ולא הותרה.

והנה במנחות דל"ט פ"ב קאמר שמואל
 דחויי למר דלצן פוטרוין בשל פשתן
 אע"פ דאפשר במינן ורחצה אמר ר"י דחויי
 פשתן פוטרוין בשל למר אע"פ דאפשר במינן,

(12)

וק"ט דהא לקמן בדף מ' קאמרין דאסור
 להטיל תכלת בפשתן שמתא אינו תכלת חלא
 קלה חילן ואקשינן ולא יהא חלא לצן ורחמנא
 שרי כלאים בליית ומשני אפשר במינן וכדרי"ל
 דאפשר לקיים שניהם לא דחי עשה לית
 ותירונו החוס' שם בד"ה עיון דהא דשרינן
 חוטי למר בשל פשתן ופשתן בשל למר זהו
 דוקא במקום תכלת ומטעם מיגו שרי אע"פ
 דאפשר במינן ע"ש וכן תירונו ביבמות ד"ד
 ד"ה דאפילו וברשב"א ז"ל תירץ דהא דאמרו
 לטיל דשרי חוטי למר בשל פשתן ודפשתן
 בלמר הוא במקום שאינו מולא חוטינן אחרים
 דאז ח"ה לקיים שניהם עיין בברשב"א ז"ל
 כאן ביבמות ד"ד. אכן הרמב"ן ז"ל כאן
 ביבמות מחרץ דבאתא פליגי שמואל ורב
 יהודה אדר"ל וקסברי דגם במקום דאפשר
 לקיים שניהם אמרי' עדלית וכן כתבו התוס'
 בחד תירוולא במנחות שם דשמואל ור"י פליגי
 אדר"ל והב"י באו"ח סימן י"ח כתב בפירושו
 הראשון שכ"ה דעה הרמב"ם ז"ל דפליגי
 [ומש"ה לא הזכיר הרמב"ם ז"ל היתירא
 דפשתן פוטר בשל למר] ובספר ארנה"ח סי'
 י"ח באר"י סק"ה כתב שהעיקר כפי זה,
 ושם בארנה"ח מצאנו דבכפי פליגי דשמואל
 ור"י סברי דדין עדלית הוא הותרה ומש"ה
 אע"פ שאפשר לקיים שניהם שרי כלאים
 במקום מלוא לית ור"ל סובר דעדלית אינו
 חלא דחויי וכמש"ה.

וסוגיין ביבמות ד"ד סע"ב דקאמרין כתב
 רחמנא למר ופשחים דאפי' למר
 לפשחים ופשחים ללמר, קאי כרב יהודה דשרי
 נמי חוטי פשתן בשל למר אע"פ דאפשר
 במינן [ולא הולכו בגמי שם לד"ז בשבול
 לישב דרשות המקראות, דגם אי לא שרי
 רחמנא כלאים בליית חלא תכלת של למר
 בפשתן מתיישב הכל ע"ש ורק משום דהאי
 סתמא דגמרא קאי בשיטה רב יהודה
 אמרינן בסוגיא קושטא דמלתא] ולשיטת
 הרמב"ם ז"ל וברמב"ן ז"ל הני"ל הוא דלא

דהכא] מדאתנין למימר דלודאי היינו טעמא משום דאתי עשה ודחי את ל"ת מה שאין כן בספק אלמא לא גרסי' אפר כירה דהא באפר כירה מיהא ליכא כתישה³⁴² ולכסייה באפר כירה אלא ש"מ דלא גרסי' ליה הכא. וא"ת תהדר קושין לדוכתא ולכסיה באפר כירה, לא היא דדלמא בדלית ליה ואי פרכת והא מדקתני סיפא ואם שחטו אין מכסין את דמו מכלל בדאית ליה עסקינן, איכא למימר בדאית ליה דקר נעוץ ולית ליה אפר כירה, כנ"ל. והוצרכתי לכתוב זה מפני שיש במקצת ספרים דקר נעוץ [ואפר כירה] וליתא כדארמון.

והא דארמון כי קא עביד כתישה אתי עשה ודחי את ל"ת. ק"ל³⁴³ דהא קי"ל כרשב"ל דארמון³⁴⁴ כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבוא עשה וידחה את ל"ת, ה"נ הא יכול לקיים את שניהם דימתין ולא יכסה עד הערב כאותה שאמרו בחולין פרק כיסוי הדם³⁴⁵ גבי השוחט לחולה בשבת שאינו מכסה עד הערב וכדתני בברייתא דכסוי הדם אין ודאנון דוחה שבת. ונ"ל³⁴⁶ דמהכא איכא למשמע דאין מעבירין על המצות כלל אלא כיון שא"א לקיים עכשיו את שניהם אומר יבוא עשה וידחה ל"ת³⁴⁷, דאם ימתין איפשר דמטריד ולא מקיים ונמצא דיחוי

דאדרישא דברייתא קאי דקתני כוי אין שוחטין אותו ב"ט דמדאקשינן בסמוך והא מדקתני סיפא ואם שחטו אין מכסין את דמו משמע דאכתי לא אקשינן אסיפא ולא שקלינן וטרינן עלה אלא אין שוחטין דרישא בלחוד ואי לב"ה אין שוחטין אפילו את הודאי על סמך דקר נעוץ אלמא אליבא דב"ש קאמר. וי"ל דה"ק ולכסייה לכו"ע, או בדקר נעוץ לב"ש או באפר כירה לב"ה, אי נמי אפי' לב"ש לכשתמצא לומר דמודה ב"ש באפר עצים [לפי'] ר"ת ז"ל שכתבנו³³⁸, ואי נמי מפנין להא דהשוחט כדברי ר"ת ז"ל כדכתבי לקמן³³⁹ בס"ד מקשי שפיר אליבא דב"ה, וה"ה דהוה מצי לאקשווי ולכסייה בעפר מוכן אלא משום דהני מתנו במתני' אקשי מינייהו, ועוד דאפר כירה היינו כעפר מוכן.

אי הכי (אימא סיפא) [מאי איריא] וכו'. האי א"ה לא מפרשינן ליה באי אמרת בשלמא ככלהו אי הכי דמתארמון בתלמודא, ומקצת יש בדרך זה שאינן מתפרשין באי אמרת בשלמא³⁴⁰.

[ח, ב] אלא אמר רבא אפר כירה³⁴¹ מוכן לודאי ואין מוכן לספק. פ"י א"א לו להיות מוכן לכסות בו אותו הספק וכדמפרש ואזיל משום כתישה. ונראה דלא גרסי' הכא דקר נעוץ ואפר כירה

דהיכא שאפשר לקיים המצוה למחר חשיב אפשר לקיים שניהם, ועיין בקובץ הערות סי' פב דאפשר ליישב סתירה זו בדעת תוס'. ומצינו מח' זו לגבי כלאים בציצית, דדעת רבינו יבמות ד, ב ד"ה כתב, דהיכא דליכא עכשיו צמר לצמר, אע"ג שיוכל למצוא אח"כ צמר לצמר, לא ממתינין, דזה חשיב אינו יכול לקיים שניהם ועבדינן לבן של פשתים לטליח של צמר, וכ"כ רבינו ירוחם נתיב יט ח"ג הו"ד בבי' אור"ח סי' יא. אבל דעת הרמב"ן ביבמות שם ד"ה והא דקאמרינן ורבינו שם משם גדולי המפרשים דכל שיוכל למצוא צמר לצמר חשיב אפשר לקיים שניהם, כן פירש מח' זו בקובץ הערות אות סג. ודעת הבי' באור"ח סי' יא דאף אם אינו מצוי להאי גברא ממינו, כל שהיה שייך שיקיים ממינו לא דחינן לא תעשה, ואע"ג שלגבי תדחה מצוה זו ולא יוכל כלל לקיימה חשיב אפשר לקיים שניהם, ועיין בקובץ הערות אות סד דכן ס"ל להרמב"ם. וסברא זו כתבה השאגת אריה סי' צו ד"ה עוד עלה, אלא שתמה דמהגמ' שבת קלג, א מוכח דבכה"ג לא

338 לעיל ד"ה ואפר. 339 י, א ד"ה ה"ג. 340 ע"י בתוס' כאן ובכבא מציעא צג, א ד"ה אי הכי. 341 כן הגי' לפנינו. ולכאור' צ"ע דלגי' זו מה הקשו דקא עביד גומא. ועיין בר"ח שגרס כן, והשמיט הא דאיתא כגמ' דקא עביד גומא, והביא רק דילמא אתי למעבד כתישה, ונראה דס"ל ששייך כתישה אף באפר, שטוחן את העצים הטרופים לעשות אפר. ומהמשך דבריו משמע שלרבינו היחה גי': אלא אמר רבא דקר נעוץ ואפר כירה וכו'. 342 צ"ע, אמאי ליכא כתישה באפר אם נשאר חתיכות עצים שלא נשרפו כראוי וכותשם כדי להופכם לאפר. 343 כעין זה הקשה בחי' הרמב"ן בשבת כד, ב. 344 שבת קלג, א. 345 פד, ב. 346 רבינו בחי' בשבת כד, ב כתב חי' זה משם הרמב"ן, וכ"כ ביבמות ו, א ד"ה מה להנך. 347 כן משמע מתוס' בשבועות ג, א ד"ה ועל ומתוס' פסחים מז, ב ד"ה אחרישה (ראה ברוך טעם שער ערל"ת פ"ב). אכן מתוס' ישנים שבת כה, א הו"ד ע"ה"ג, ומתוס' יבמות ה, ב ד"ה כולה משמע

13

התם בפרק כיסוי הדם, דאמר רבא אההוא דרריש דמכסה (חטוה) [שמטוה] לא[מ]וריה, וטעמא דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ובחופר וכותש כדי לכסות כיון דלאו [ד]שבת חמיר ולא מידחי [ע"י] עשה, בשבות דרבנן נמי אסור, ודכוותה נמי הא דלקמן דשחט צפור מבעי"ט אין מכסין אותו ביי"ט ואפי' בעפר מוכן משום דלא התירו טלטול עפר דרבנן³⁵⁵ במקום דאפשר לו מעי"ט כיון דבחופר וכותש אסור מדאורייתא אפי' לשוחט ביומו, אלא דבשוחט דביומו לא משום שמחת יי"ט³⁵⁶.

אתי עשה ודחי ל"ת. ק"ל א"כ למה לי דקר נעוץ ישחוט ואפי' לכתחלה ואע"פ שאין לו דקר נעוץ, דהא בשעת שחיטה לאו מידי קא עביד ובהתירא קא שחיט^{356*}, ולבחר דשחיט יחפור ויכסה דאתי עשה ודחי את ל"ת. וי"ל

מפני ל"ת. ולכאורה נמי הכי משמע לי מדאתי למפשט בריש פ"ק דיבמות³⁴⁸ דאין עשה דוחה את ל"ת שיש בו כרת מדכתיב³⁴⁹ את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו שאין בנין בהמ"ק דוחה שבת ומאי ראייה דלמא התם משום דאפשר לבנות למחר³⁵⁰, ואמרי' נמי התם לא תבערו וכו' בהבערת ב"ד הכתוב מדבר והתם נמי דילמא משום דאפשר למחר, ואע"פ דאפשר למדחינהו להנהו³⁵¹ הכי משמע לכאורה טפי, אלא דשוחט לחולה בשבת קי"ל³⁵² דלא דחי ואינו מכסה עד לערב ואע"ג דעשה דחי את ל"ת שיש בו כרת³⁵³, אלא י"ל דהכא קא אקשינן עליה מצד אחר ולא דייקנן בה כולי האי כנ"ל³⁵⁴. וההיא דהשוחט לחולה בשבת אע"פ דאיכא עפר תיחוח וליכא מלאכה דאורייתא כלל אין מכסין ואפי' לחולה שחלה מבעוד יום כדמוכח

ההוא

[וכה"ק בשטמ"ק כאן]. וגם מה שכתב אלא י"ל וכו' צ"ב הא כבר שני לה דאין למצוות אלא שעתי, וכ"כ בפ"י בשבת דף כד בשם הרמב"ן ז"ל, ומראיות אלו שהזכיר כאן ולמה לא פסיקא ליה כאן, עכ"ל. והא דמשמע מפשטות לשון רבינו דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, כן משמע מהירוש' ריש יבמות דצריך קרא דאין יבום במקום ערוה, דאל"ה עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, וכן משמע מהירוש' סוכה ספ"ג דהמוציא לולב לרה"ר ביו"ט שחל בשבת פטור מקרבן דעשה דוחה ל"ת, וכן משמע ממהרש"ל ביבמות ד, א, וראה מ"ש המגיה לחי' הריטב"א פ"ק דיבמות (מהדר' מוה"ק) הע' 340. אלא שצ"ע דמהמשך ד"ר שכתב דחופר וכותש אסור בשבת דלאו דשבת חמיר, משמע דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת. 354 משמע דרבינו חזר בו מיסוד הרמב"ן דכל שאפשר למחר לא חשיב אפשר לקיים שניהם, וצ"ע דבשבת וביבמות שם החזיק ביסוד זה. 355 מדרבנן, ולקמן בדבור הסמוך כתב דטלטול זה אסור מדרבנן משום טרחא, וראה קוב"ש כאן אות ל. 356 ראה מ"ש בשו"ת ח"ד סי' שטז, ובמשמרת הבית שער ה. 356* כעיי"ז תמה בעונג יו"ט סוף סי' א למה נפסק ביו"ד כד, כ דאם אין לו עפר (בחול) לא ישחוט, והרי פסק המרדכי הו"ד במג"א סי' יג דאם אין לו אפשרות להטיל ציצית, כגון שנקרעו ציציותיו בשבת פטור מד' כנפות משום דהיי אנוס, וכן תמה בגליון מהרש"א שם. ותי' מו"ר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל בשיעורי בבא בתרא דלא אמר המרדכי דהיכא שהוא אנוס שהוא פטור רק במצוה שהיא על הגברא כגון מצוות ציצית, דאם הוא אנוס חשבו

חשיב אפשר לקיים שניהם, והוכיח כן גם משריפת בת כהן, וכמ"ש רבינו להוכיח לקמן. וצ"ע מה יענה הרמב"ן על הוכחות אלו, ועיין בקובץ הערות אות סה-סו מ"ש ליישב. וביותר קשה שהרי הרמב"ן בשבת כד, ב ד"ה מנה"מ ס"ל כתי' רבינו כאן דלא אמרינן בעשה דוחה שימתין למחר, וביבמות ס"ל דכל שאפשר לקיים אח"כ ללא דחיה לא אמרינן עשה דוחה ל"ת. ואפשר דלא ס"ל להרמב"ן דלא ימתין למחר רק במצוה שלפניו, ששייך בה חביבה מצוה בשעתה או אין מעבירין על המצוות, וזה לא שייך במצוות ציצית שאינה מצוה חיובית ואין בה משום אין מעבירין. ועיין ברמב"ן שבת קלד, ב דאין בציצית עשה דוחה ל"ת דסמוכין דרשינן ולכן גם אם אתה יכול לקיים שניהם אין צורך לקיים ללא דחיה, וכתב בהגהות הגרא"ז אות ו דסותר עצמו למ"ש ביבמות שם דמציצית גמרינן לכל התורה דעשה דוחה ל"ת. 348 ו, א. 349 ויקרא יט. 350 עיין בקובץ שיעורים בכבא בתרא אות כא דמתוס' שבת קלא, ב ד"ה ושויין מוכח דמצוות בנין בית המקדש הוי דומיא דציצית ומזוזה דחיובן הוא תמיד ולא מקרי אפשר לקיימן למחר, רמצוות היום לא יקיים למחר, וזה שלא כדעת הרמב"ן שבת כד, ב שם. ועיין בשיעורי הגר"ש (רוזובסקי) יבמות עמ' לח בא"ד ומיהו. 351 בשריפת בת כהן אפשר דליכא למימר לדחינהו למחר משום עינוי הדין ושלא ישתכחו הדברים, כ"כ תוס' יבמות ה, ב ד"ה כולה. 352 צ"ל: קשיא לי, וכן משמע משטמ"ק. 353 ברפ"ר הגיהו כאן: דבריו צ"ע דהא אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, גם לפי מה דקיימ' לן אין עשה דוחה ל"ת ועשה, ובשבת עשה ול"ת.

14

שבת, א"כ יולף מינה גם לשלל בזמנה, ולפירושה אין טעם לחלק בין זמנה לשלל בזמנה. ודברי הירושלמי בזה ז"ע. וברש"י ר"פ אלו דברים (פסחים ס"ז ע"א ד"ה הבא לוי כתב הטעם בהואה, משום דלאו מגופיה לפסח היא ולא כתיב זה מועד עכ"ל. וברש"ש שם (ס"ה ע"ב סד"ה במשנה) הקשה על רש"י מהירושלמי הנ"ל. אבל לפי מה שפירש"י במשנה דקושרין נימא במקדש, מוכח דלא כהירושלמי, וע"כ הוכרח ברש"י לפרש טעם אחר בהא דהואה לא דחיא שבת:

יא) **ובפסחים** (נ"ג ע"א) אמר רבא ערל הוא ואיזמל העמידו דבריהן במקום כרת, אונן ומנורע וביט הפרס לא העמידו דבריהן. ובמיושי רע"א הקשה, גבי מנורע, אפילו אם יעמידו דבריהן כדאורייתא ג"כ נדחה מפני כרת עיי"ש, וא"כ לא שייך למיחשביה כהדי הני דלא העמידו דבריהן. ולפי הנ"ל ל"ק, דהא חשיב הואה, דהעמידו דבריהן, ואם היתה מלאכה לאורייתא היתה ג"כ מותרת בשבת, דמייא למילה בזמנה, והעמידו דבריהן עפי מדאורייתא, וא"כ שפיר חשיב מנורע, שלא העמידו דבריהן יותר מדאורייתא. אבל מדברי הירושלמי הנ"ל נראה, דבהואה גם אם היתה מדאורייתא, אינה נדחית, ול"ע:

סימן י"ד

א) **בסוגיא** דעשה דוחה ל"ת וג' ע"ב, נריך לזכר אם הדחיה היא כדי שתתקיים העשה, או כדי שלא תחבטל. ונפק"מ באופן שלא תתקיים ולא תחבטל, אם ככה"ג מיקרי אפשר לקיים שניהם. ועיין בדברי הרמב"ן פ' אלו מציאות (דף ל' ע"א) — הוצא נשיטה שם — ח"ל: קרא למאי אתא, אילימא לכהן (והוא) [והיא] צביה"ק, פשיטא, עשה ול"ת הוא. וקשיא לן, השבת אבידה ל"ת לחוד הוא, כדאמרינן לעיל [שם כ"ז ע"ב] המתין לה לאחר שנמיאשו הבעלים ונטלה, אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד. ומו דאמרינן לקמן [שם ל"ב ע"א] הא לאו הכי ה"א נציית ליה, עשה ול"ת הוא וכו', ופירשו רבנן דהשבת אבידה קשיא ליה, דעשה ול"ת היא. והייכי משכחת ליה, אם בהגביה, משום השב תשיבם בלחוד עובר, אם בשהעלים עיניו ולא נטלה כלל, משום לא תוכל להתעלם עובר וכו'. עוד אפשר לי לאמר, דהכי קאמרינן, דאע"ג דלא עבר משום השב תשיבם עד שחבא לידו, מיהו כיון שאם החזירה קיים מזה של השב תשיבם, חשיב ליה עשה, שאם ביטל עשה שנטומאת כהן, הרי קיים עשה שבהשבת אבידה, הילכך אי לאו משום דטומאת כהן עשה ול"ת הוא הו"א ידחה, דהשבת אבידה עשה הוא. וכן הא דאמרינן לקמן עשה ול"ת הוא, משום שאע"פ שעדיין לא נתחייב במזות השב תשיבם ואם עובר עליו אינו כעובר על עשה, מ"מ ביטל עשה ול"ת, הילכך בלא קרא נמי לא נציית ליה, אלא יבטל מ"ע של אביו כדי לקיים עשה ול"ת, ופשיטא שלא ישמע לו. אבל אינו

לחטמול היה אפשר. אבל הטעם הוא משום לדחות את השבת נריך שמהא חובת היום, ומשו"ה מפלגינן במילה בין בזמנה לשלל בזמנה, דעולת שבת אמר רחמנא ולא עולת חול בשבת, עיין ברש"י שבת (קל"ג ע"א [ד"ה ולא עולת]). וזהו החילוק בין אפשר לעשותו מע"ש, דהיכא דא"א לעשותו מע"ש מיקרי חובת היום, ובאפשר לעשותו מע"ש לא מיקרי חובת היום. וזהו כונת הירושלמי, כיון דמין מוצת ראוי לזנות מאחמול לא הו חובת היום, והו כמילה שלא בזמנה דאינה דוחה את השבת, אפילו לא היה אפשר למוול אחמול. ונריך לחלק מדינא דמכשירי אוכל נפש ביו"ט, דהתם מפלגינן בין שיפוד שנפגם בערב יו"ט לנפגם ביו"ט, כמבואר צביה (כ"ח ע"ב):

ח) **ושמעתי** מקשין על קושיא הירושלמי ממוצת, דהא ילפינן [ו' ע"א] מקרא דאין בנין בית המקדש דוחה שבת, וגם בנין המוצת בכלל. ואינה קושיא, דפירכת הירושלמי מבנין המוצת שידחה שבת, אינה משום מזות בנין בית המקדש, אלא בתורת מכשירי קרבן זיבור, והא דילפינן מקרא דאין בנין בהמ"ק דוחה שבת, היינו דמזות הבנין מלד עלמו אינו דוחה שבת, ובאופן דלא הו מכשירי קרבן, וכגון שאי אפשר לגמור את הבנין היום ולהקריב בשבת זו, ועולת חול ומכשיריה אינה דוחה שבת. אבל מדברי חוס' [וה"ל א"ת ה] שכתבו לענין צישול פחילה, דהיכא דא"א לעשותה מע"ש דוחה שבת, קשה מהירושלמי הנ"ל, דזה דומה למוצת שנפגם בשבת:

ט) **ושמא** י"ל בדעת חוס', דקושרין שבגמ' מוכח דלא כהירושלמי, והוא צבילה עירובין [ק"ב ע"ב] גבי נימא שנפסקה, דמתלק שם בין נפסקה בשבת לנפסקה מע"ש, לענין לקשור אותה בשבת. ולדעת הירושלמי ז"ע איך נפרש המשנה שם בעירובין, קושרין נימא במקדש אבל לא במדינה, ואם בחלה כהן וכאן אסור, ופירש"י [ד"ה קושרין נימא] דהחילוק הוא בין נפסקה בשבת לנפסקה מע"ש, ומיירי נקשר של קימא. ואפשר דהירושלמי מפרש דמיירי נקשר שאינו של קימא, דלא הו אלא שבות, וכן פירש הרע"ב [שם משנה י"ג, ועיי"ש בתו"ט]. אבל חוס' מפרשין כפירש"י, ומוכח לפי"ז דגם ממוצת שנפגם, יש לחלק בין נפגם בשבת לנפגם מע"ש, ודלא כהירושלמי, וכמו במכשירי אוכל נפש כנ"ל:

י) **עוד** שם בירושלמי, פריך מהואה צביעי שחל בשבת תדחה שבת, דלא היה אפשר לעשותה מע"ש, ומשני מין הואה אפשר לעשותה מע"ש. ופירשו במפרשים שם, דמין הואה אפשר להיות צע"ש אם היה צביעי שלו קודם השבת. ותימה לפירוש זה, דמאי שנה ממילה בזמנה, דחיא שבת, ולא אמרינן אילו היה שמיני שלו צע"ש לא דחי שבת השמא נמי לא תדחה שבת. ואי דגלי קרא דחיא

13

בחליצה, וטעמא דחייבי לאוין אינן מחינמות הוא משום גזירה.

ו**נראה** זכונת הרשב"א, דפשיטא ליה מסבירא דהא דאין שבועה חלה לנטול את המזוה, הוא דוקא כשצבע לנטולה, כגון ללבוש כגד בלא צינית, אבל כשצבע שלא לקיים את המזוה, כגון שלא ללבוש כלל כגד המחויב בצינית, ככה"ג שבועה חלה, אף שאם ילבש תחקיים מזוה, מ"מ אין זה נשבע לנטול את המזוה. והא דמסקינן לענין עדל"ת דלא מיקרי אפשר לקיים שניהם ע"י חליצה, היינו משום דלענין דחית ל"ת תלוי בקיום המזוה ולא בציטולה, ולענין שבועה תלוי בציטול המזוה. אבל לפי הס"ד דגם לענין עדל"ת תלוי בציטול המזוה, הוי אמרינן דאפשר לקיים ע"י חליצה, ולא הדרינן מזה למסקנא אלא לענין עדל"ת, אבל לענין שבועה קיימא סברת הס"ד, דזה מיקרי אפשר, דע"י חליצה אין כאן ציטול מזוה יבוס. (ובתשב"ץ ח"א [סוף] סי' ק' הביא דברי הרשב"א אלו עיי"ש, ודברי התשב"ץ שם כהשגמו על הרשב"א תמוהין מאד).

ו**ז"ל** התשב"ץ שם: ואין הנידון דומה לראיה, שאני אומר שזה שמושבע ועומד לא חלה עליו שבועה, ואין כאן לא כלל שנאמר דבמקום עשה (שא"א) [שאפשר] לקיים שניהם, מוטב וכו', דרחמנא אמר לא תשבע ככה"ג, ונ"ת עכ"ל. ונראה שהנין בדברי הרשב"א, שכיון שהשבועה חלה לא אמרינן בזה עדל"ת דשבועה, דאפשר בחליצה, ודברי תימה הן לפרש כן זכונת הרשב"א:

מכבוד מר חותני הג"ר מאיר אפרים ז"ל
(נפטר י"ב שבט תרפ"ו)

(ה) **א"ת** באו"ח סי' תרנ"ו [בהגהה] דאין אדם חייב לבזוז יותר מחומש בנכסיו כשציל קיום מזוה, אבל כדי שלא יעבור על ל"ת, צריך לתת כל ממונו. ויש להסתפק אם יש לפניו עשה ול"ת, ואפשר לקיים שניהם ע"י ביזוז יותר מחומש בנכסיו, כגון שיש לו מזוה מחדש, ועל היסן צריך להוציא יותר מחומש בנכסים, מהו הדין. אם נאמר שצריך להוציא יותר מחומש כדי להנצל מאיסור חדש, הלא הצריכה צידו שלא לאכול כלל, דכשציל קיום המזוה אינו חייב להוציא כ"כ. ואם נאמר שלא יאכל כלל, הלא עדל"ת. ואם נאמר שידחה הל"ת, הלא אפשר לו לינצל מהל"ת.

ו**נראה** דככה"ג לא מיקרי אפשר לקיים שניהם, כיון שאין המזוה מחייבתו לזה, ומותר לו לאכול החדש. וראיה לזה מפ"ק דיבמות [ור"א] לענין ביזוד אב, לא בלאו דמחמיר, דאי לאו קרא הו"א אמי עשה לכיבוד ודחי לאו דמחמיר. וקשה, להסבירין^א דליכא לאו דמחמיר אלא בזהממו דוקא ולא בזהממ אחרים, הא אפשר לקיים שניהם, כגון

נכון, דכיון שלא חל עליו מזוה השב תשיבס, של אביו קודמת, אי לאו קרא עכ"ל. הא קמן דהרמב"ן עמד בחקירה זו, דאף באופן שלא תצטל העשה, מ"מ הל"ת נדחית כדי שתחקיים העשה, ומשו"ה השבת אבידה דוחה ל"ת דטומאה, אף שאם לא יחזיר אין כאן ציטול עשה, דאכתי לא נתחייב בזה, כיון שאם יחזירה תחקיים העשה, דחי ל"ת:

(ג) ו**ב"ש** הרמב"ן בסוף דבריו שאין זה נכון, נראה דלא קאי אלא אסיפא דמילתיה, אהא דפריך בגמ' באמר לו אביו אל תחזיר, פשיטא. ומשום דאין סברא שמהא נדחית מזוה ביזוד אב שכבר חלה עליו, מפני השבת אבידה שעדיין לא נתחייב בזה. אבל להיפוך, לענין שדחה השבת אבידה לל"ת דטומאה, שפיר אפשר לומר כסברת הרמב"ן דהל"ת נדחית מפני קיום העשה. וכן מבואר מלשון הרמב"ן דמ"ש "אין זה נכון" קאי רק אסוף דבריו. וראיה לזה מכלאים בצינית, דעדל"ת, אף שאפשר לו לעשות קרן אחת עגולה ולא יתחייב בצינית, ומ"מ דחי כדי שתחקיים העשה. וכן מוכח עוד מהא דעדל"ת גבי יבוס, ולא אמרינן אפשר בחליצה, משום דחליצה במקום יבוס לאו מזוה וכ"א ע"א, ובודאי דכשחולץ אינו מצטל מזוה יבוס, דהא בדידיה חלי רחמנא וראה ל"ת ע"ב, אלא שלא תחקיים מזוה יבוס, ומשו"ה דחי ל"ת:

(ג) **א"ל** דלכאורה קשה מהא דאיתא פ' אלו נערום וכתובות מ' ע"א אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל, ופירש הרמב"ם בהל' נערה [פ"ג ה"ה] דהוי אפשר לקיים שניהם, וכן נראה מדברי רש"י שם [ד"ה מי איתיה], והא אי אמרה לא בעינא, אכתי לא תחקיים העשה. וצריך לחלק, דבצינית אם לא ילבש כגד של ד' כנפות, אף שאינו עובר, מ"מ חסר תועלת המזוה, וראיה לזה דהא בעידן ריתחא ענשינן עלה ומנחות מ"א ע"א, אבל במזוה ולו תהיה לאשה, דהיא מזוה שצין אדם לחזירו, אם היא מוחלת לו ליכא קפידא כלל בזה, כמו במוחל לחזירו חוב ממון שיש לו עליו. (וע"ק אם לאחר שאמרה לא בעינא ליה חזרה ממחילתה, אם יתחייב לישאנה, או שכבר נפטר לגמרי במחילתה. ועיין בר"ן ס"פ אלו נערום [י"ד ע"ב מדפי הר"ף ד"ה ולענין] בשם הירושלמי, אמרה אי אפשר, בוררת וחזרת ובוררת):

(ד) ו**בשו"ת הרשב"א** ח"ד סי' ר"פ, ח"ל: שאפילו נשבע שלא יבס את אשת אחיו, שבועה חלה עליו, שהרי אפשר לו לחלוץ, והיינו דבמקום איסור מזוה ואיסור קדושה אינו מיבס, ואפילו במקום איסור לאו בלבד, ולא אמרינן עשה דוחה ל"ת, כדאיתא פ' ביב' ע"ב, ואמרינן טעמא דכר"ל דאפשר לקיים שניהם וכו' עכ"ל. ותימה, שהוא נגד מסקנת הגמ' שם, דלא אמרינן אפשר

16

א עיין פתג אשל אברהם סי' רס"ו ספ"ה ומהר"ש סי' רמ"ז ס"ח.

סימן קד*

לכבוד הגאון הגדול מהרא"י אונטרמן שליט"א
הרב הראשי לישראל
ברכת שלום.

א) ה"ג כתב לתרץ קושיית התוס' בקידושין כ"ט, ע"א: ל"ל קרא אותי ולא אותה למעט אשה ממצות מילה. הא בלא"ה פטורה משום שמילה היא מצות עשה שזמן גרמא שהנשים פטורות ממנה — והו"ג תירץ שהפטור ממצות עשה שהו"ג היא פטור רק מחיוב המצוה, אבל לא מקיום המצוה, כפי שיטת ר"ת, והפטור דהאורי' ולא אותה בא לפטור גם מקיום המצוה ומשוי"כ אסורה גם לברך. ולפי דברי הדר"ג אפשר שאשה אסורה למול את בנה בשבת וכן אסורה למול מילה בצרעת. לפי דברי הרמב"ם שמילה בצרעת מותרת מטעם עשה דוחה לל"ת. ונתקשיתי מגמ' סוכה כ"ח ע"א. דפריך ל"ל קרא, האורח' למעט נשים ממצות סוכה. הא פטורה ממשוה"ג, ובגמ' שם תירצו דהו"א תשכ"ו בעין תדורו ע"ש, ולמה לא תירצה הגמ' דהו"א דנשים רק פטורות מחיוב המצוה, אבל לא מקיום המצוה ולהכי צריך קרא דפטורות גם מקיום המצוה. כמש"כ הדר"ג לגבי אותי' ולא אותה? מכאן דלא ס"ל לגמ' שיש לדרוש פטור גם מקיום המצוה ובעיקר השאלה, אי יש קיום המצוה בנשים במ"ע שהו"ג יש מחלוקת בין הראשונים. ר"ת סובר שהנשים יכולות לברך על מ"ע שהו"ג, והרמב"ם ורש"י ס"ל שאסורה לברך. ועי' רש"י ר"ה ל"ג ע"א, ד"ה הא נשים מעכבין, דפטורות לגמרי דמ"ע שהו"ג הוא וכי תקעי איכא בל תוסיף. וכן בסוכה מ"ב, ע"א, ד"ה אימא לא, דלגבה איכא איסור טלטול. ועי"ש בהנהגות אשרי: מכאן יש ללמוד דאסור לנשים לברך על כל מ"ע שהו"ג... אבל ר"ת מתיר להן לברך על מ"ע שהו"ג.

והנהגה בהג"א לא פירש דעת ר"ת בפירוש הגמ' דף מ"ב, ואפשר שר"ת יפרש דתירוף הגמ' היא: קמ"ל דיש מצוה בנשים לקיים מ"ע שהו"ג ולהכי מותרת לקבל את הלולב מיד בנה וליכא איסור טלטול. ולשיטת ר"ת, שיש מצוה בנשים, קשה לפרש דברי המשנה סוכה ריש פרק שני, דאמר ר"ג לזקנים: ראיתם טבי עבדי, שהוא תלמיד חכם ויודע שעבדים פטורים מן הסוכה לפיכך ישן הוא תחת

° [לאחר שהתשובות לאו"ח ויו"ד ותוספותיהן סודרו בדפוס, קבלנו מהרב המחבר את התשובות שמכאן ואילך, ואנו מפרסמים אותן כפי הסדר בשו"ע, מהקץ].

הסוכה — הרי צריך לקיים מצות סוכה ואע"פ שאינו חייב, מ"מ יש לו מצוה בקיום. ואולי י"ל, שלא ישב בסוכה כדי שלא לדחוק את החכמים שהי' יושבים בסוכה וכמו שהביאו התוס' שם, ד"ה דאיתא, בשם הירושלמי, וכן יש לדקדק במשנה שם כ"ח, ע"א: מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך ע"ג המטה בשביל קטן, ולמה לא כיסה בשביל כלתו, שתקיים את המצוה? ואולי בשביל שהיתה חולה, כמו במשנה שם כ"ד ע"א.

והנהגה, בעצם דברי ר"ת, שנשים יכולות לברך על מ"ע שהו"ג כתב בר"ן ר"ה פ"ה, ד"ה ולענין, שהיא משום שאינו מצוה ועושה, שיש לו שכר, הלכך בכלל מצוה הן ויכולות לברך ולומר וציונו, לפי שהנשים נצטוו ואף הן נוטלות שכר שפיר יאמרו וצונו. יוצא מדבריו, שאף ר"ת שהתיר לנשים לברך על מ"ע שהו"ג אינו סובר שנשים הן בכלל המצות שהו"ג ורק פטורות מחיוב, אלא ר"ת סובר שמותר לקיים מצוה שהו"ג בתור אינו מצוה ועושה, ומה שאמרו בברכת המצות וצונו, מוסב על האנשים, וכן הוא מפרש דברי הגמ' בר"ה ל"ג, שאמרו דמשנתנו דמעכבין נשים מלתקוע בשבת, קאי למ"ד דנשים אינן סומכות, ואיכא איסורא לגבייהו לסמוך או לתקוע בשבת מטעם בל תוסיף, או מטעם טלטול, וברייאת שאמרה שאין מעכבין את הנשים מלתקוע, קאי למ"ד דנשים סומכות רשות, וליכא איסורא לגבייהו לקיים מ"ע שהו"ג.

אולם הראב"ד בפירושו לספרא ויקרא ריש פ"ב מביא דעת קדמונים, דלמ"ד נשים סומכות רשות יש להן מצוה לקיים מ"ע שהו"ג, שאף שזו פטורות ממ"ע שהו"ג, הוא רק פטור מחיוב מצוה, אבל המצוה עצמה לא פקעה מנשים וכשהן עושות את המצוה שהו"ג הן מקיימות בזה מ"ע מה"ת, ולהכי כתב הראב"ד דנשים מותרות ללבוש בגד של ציצית בכלאים. משמע דס"ל דבדחיית עשה לל"ת הדיחוי אינו רק החיוב לקיים מ"ע, אלא הקיום של המצוה דוחה לל"ת ולהכי מותרת אשה ללבוש כלאים בציצית למ"ד נשים סומכות רשות. ויש לדקדק מהא דאמרה הגמ' בסוכה ב', ע"ב: סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, ור' יהודה מכשיב וכו'. אמר ר"י: מעשה בהילני המלכה בלוד, שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה והיו זקנים נכנסים ויוצאים לשם ולא אמרו לה דבר, אמרו לו: משם ראי' — אשה היתה ופטורה מן הסוכה. אמר להן: והלא שבעה בנים תוזה? ועוד, כל מעשיה לא עשתה אלא עפ"י חכמים?... וכי תימרו קטן שא"צ לאמו מדרבנן הוא דמחייב ואיהי בדרבנן לא משגחה.

שומטים, קניז: מלך, ולא מלכה, וכן מברכות; נשים ועבדים וקטנים אין מוזמנין עליהם, שאין חברתם נאה, וכן במגילה כ"ג: אשה לא תקרא בחורה מפני כבוד צבור, ע"ש. ויש לדחות ולפלפל, אבל אין תועלת בפלפול כי יש בזה טעמים יותר עמוקים.

ידידו

יחיאל יעקב וויינברג

סימן קו

כ"ה וע"ק וארא תשי"ח מונטרה

לדידין הרב הג' הריב סופיה וכו' מתריי אפעל שלישיא

אז מכתבו קבלתי ומחמת שזייתי כשתי שבועות מתוך למונטרה לא יכולתי לענות לו לאלתר, מה שכתב להסביר: הא בעגלה ערומה והא בשעיר המשתלח - טוב ויפה, אמנם, ר"ת בספר הישר כתב דגם ע"ע אינו חייב באורו ואת בנו ודעהו דע"ע אינה באה לשם קרבן ואין הערימה במקום שחיטה כמו גבי דחיית שעיר המשתלח, אלא מפשה הערימה לעצמה עושה כפרה אבל אין העגלה קרבן, וכן נראה דעת הרמב"ם אלא שבכ"ז לא תועיל לתרץ אמאי אינו חייב בשחיטת עכרים על אר"ב, מכיון דשחיטת עכרים מסולה רק מדרבנן, וע"כ צ"ל כמו שכתבתי, ועיקר נא שם בדברי, שנוכחתי מרבירי התוספתא ששחיטת עכרים היא כמו נשחטה מאל"י ותרמב"ם סובר כדעת הבבלי, יעו"ש בדברי.

והנני ידידו מוזכבו מאד

יחיאל יעקב וויינברג

סימן קז

להרב הגאון רשיא שורר עורך "קול תורה".

ובעצם קושיות תגרי"מ ראטה, וצ"ל, על המהיר"ק, שכתב שאסתר לא היתה מחוייבת למסור עצמה משום שקרקע עולם היתה, והקשה, הא אסתר היתה ברצון? - יש לתרץ במשיטות עמ"י דברי הרמב"ן והגמריי במדק בן סורר ומורה, ולא מיקרי ברצון אלא כשהעלתה בלבה טינא ובעלה ברצונה החפשי, אבל במקום שכופין אותה אינה מחוייבת למסור עצמה אמילו אם היא נבעלת ברצון, מאחר שיכולין לבעול אותה בע"כ, כמו שהסביר בגמריי, שחרי אשר שאפילו המסור עצמה יכופו אותה לדבר עבירה ובכתי"ג שרי ואפילו בשלוש העבירות החמורות (וע"ש בהגהת הב"ח אות כ), ובאסתר אם היתה מסרבת להיבעל ח"י כופים אותה לכך, ורק באיש מחוייב

וכו', וקשה להנך קדמונים שבפירוש הראב"ד, שיש מצוה לנשים לקיים מ"ע שהז"ג ולהכי מותר אף ללבוש בגד של כלאים בציצית אי"כ שפיר מיייתי ר' יהודה ראה דלמעלה מעשרים כשר, דאלי"כ איך עשתה חילוני המלכה סוכה למעלה מעשרים אמה והרי צריכה היתה לעשות סוכה כשרה כדי לקיים מצות סוכה? אמנם, לר' יהודה עצמו יש לומר דאזיל לשיטתו ברי"ה ל"ג, דנשים אינן סומכות ולדידי' נשים פטורות לגמרי, אבל לרבנן קשה, אמאי דחו ראיית ר' יהודה מתילני המלכה משום שאשה טטורה מן הסוכה? וכן במסכתא אומרת הגמ' דבסוכה קטנה מחלוקת ורבנן סברי בגיה בסוכה מעליא חו' יתבי ואיחי יתבה בקיטוניות משום צניעותא ור' יהודה סבר בגיה גבה חו' יתבי ואפ"ה לא אמרו לה דבר, ואמאי לא אמרה הגמ' דרבנן סברי דנשים אינן סומכות ומשו"ה הגשים פטורות לגמרי מסוכה ור"י סבר דנשים סומכות רשות? בשלמא לשיטת הראב"ד, דמצות עשה שהז"ג לגבי נשים תלוי במחלוקת ר"י ור' יוסי ור"ש, יש לומר דר"י לשיטתו דסובר דנשים אינן סומכות ולדידי' נשים אסורות לישב בסוכה, אבל לשיטת ר"ת שסובר דנשים מקבלות שכר על מ"ע שהז"ג ונראה שדעתו זו היא לכופ' רק החם שיש איסור הכך משום טלסול, אבל במקום דליכא איסור שפיר יכולות הנשים לקיים מ"ע שהז"ג ואי"כ שפיר מיייתי ר"י ראה מתילני המלכה שלא חששה לעשות סוכה למעלה מעשרים אמה, כדי שלא תפסיד מצות סוכה ולמה הוצרכה הגמ' לומר דבני' גבה חו' יתבה חרי לר"ת הוצרכה לעשות סוכה כשרה בשביל עצמה וכדי לקיים מצוה ויכולה גם לברך עלי'?

יחיאל יעקב וויינברג

סימן קח

כ"ה ג' דתובה תשי"א מונטרה

ידידי היקר הרב הג' הריב סופיה וכו' מתריי אפעל ג"י

שמחתני במכתבו ומפאת אייבריאות בשבועות האחרונים אחרתי בתשובתי, ע"ד שאלתו בכחירת נשים, הגיד ר"צ תוסמן ז"ל חתיר את הבחירה האקטיבית ואסר את הבחירה הפאסיבית, אולם רבני איי וכן בעל ח"ה ז"ל והגר"ע ז"ל ועוד, אסרו גם הבחירה האקטיבית, והריב הראשי עזיאל בספרו משפטי עזיאל מתיר את הבחירה לבחור ולהבחר גם יחד, ולמה לי לתקוע א"ע במקום מחלוקת של האסורים ומתירים, גנית הדבר לזמן שיבוא ויכריע, לתאסורים יש טעם מוסרי, שחזו נגד הצניעות שאשה תעסק בענייני ציבור וקהל, גם מביאים רא"י מספרי

18